

Faciliteren van sociaal leren in de lerarenopleiding

Citation for published version (APA):

Vrieling, E., & Van den Beemt, A. (2016). *Faciliteren van sociaal leren in de lerarenopleiding*. Paper presented at Congres voor Lerarenopleiders, Brussel, Belgium.

Document status and date:

Published: 04/02/2016

Document Version:

Peer reviewed version

Please check the document version of this publication:

- A submitted manuscript is the version of the article upon submission and before peer-review. There can be important differences between the submitted version and the official published version of record. People interested in the research are advised to contact the author for the final version of the publication, or visit the DOI to the publisher's website.
- The final author version and the galley proof are versions of the publication after peer review.
- The final published version features the final layout of the paper including the volume, issue and page numbers.

[Link to publication](#)

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal.

If the publication is distributed under the terms of Article 25fa of the Dutch Copyright Act, indicated by the "Taverne" license above, please follow below link for the End User Agreement:

<https://www.ou.nl/taverne-agreement>

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us at:

pure-support@ou.nl

providing details and we will investigate your claim.

Downloaded from <https://research.ou.nl/> on date: 12 Oct. 2022

Open Universiteit
www.ou.nl

VELON conferentie 2016

Naam en e-mailadres auteurs

- 1) Emmy Vrieling, Welten-instituut, Open Universiteit, Heerlen, emmy.vrieling@ou.nl
- 2) Antoine van den Beemt, Eindhoven School of Education, Technische Universiteit Eindhoven, a.a.j.v.d.beemt@tue.nl

Titel

Faciliteren van sociaal leren in de lerarenopleiding

Zichtlijn 5

Impact van onderzoek in het werkveld

Presentatievorm

1: Onderzoekspresentatie individueel

Trefwoorden die de inhoud van de bijdrage beschrijven (min. 1, maximaal 3 trefwoorden)
lerarengroepen, professionele ontwikkeling, sociaal leren

Abstract (korte samenvatting van onderwerp, eventueel methode, resultaten), max 200 w.

De laatste decennia is er in onderwijspraktijk en onderzoek veel aandacht voor sociaal leren van (aanstaande) leraren als een stimulans voor hun professionele ontwikkeling. Bij het nastreven van innovatie in dergelijke lerarengroepen, blijkt faciliteren van belang. In deze studie is onderzocht op welke wijze lerarengroepen gefaciliteerd kunnen worden ter optimalisatie van de professionele ontwikkeling van de groepsleden. Hiervoor is gebruik gemaakt van een eerder ontwikkeld theoretisch kader met 4 dimensies en 11 indicatoren van sociaal leren. Het onderzoek is uitgevoerd in een lerarenopleiding primair onderwijs (pabo) waar groepen van pabodocenten, pabostudenten en leerkrachten primair onderwijs zijn gevolgd gedurende twee jaren in een enkelvoudige en meervoudige casestudie. Data zijn verzameld in de vorm van video/audio-opnames van de werkbijeenkomsten, het beantwoorden van reflectieve vragen, het volgen van de digitale leeromgeving en het uitvoeren van retrospectieve interviews. Op basis van kwalitatieve analyses is op diverse momenten samen met de groepsleden bekeken hoe de sociale configuratie eruit zag, of dit passend was bij de groepsdoelen en welke vervolgstappen wenselijk waren. De in deze studie ontwikkelde interviewleidraad blijkt een bruikbaar kwalitatief instrument in dit faciliteringsproces.

Korte beschrijving (maximaal 50 woorden) waarom deze presentatie goed past binnen het thema van het congres: Professionaliseren IN en DOOR onderzoek

Sociaal leren in groepen van (aanstaande) leraren is een krachtige impuls voor professionele ontwikkeling. Ondanks het belang van informeel leren krijgt het nog nauwelijks aandacht binnen opleidingscurricula. In deze studie worden aanbevelingen gegeven voor facilitering van sociaal leren teneinde sociaal leren een meer prominente plek binnen de lerarenopleiding te geven.

Theoretisch kader (maximaal 600 woorden, zonder referenties, tabellen, figuren):

Inleiding

Door ontwikkelingen in het onderwijsveld worden er andere eisen aan leraren en de schoolorganisatie gesteld. Ook de visie op het leraarschap en het opleiden van leraren is de laatste decennia veranderd. De focus ligt steeds minder op het 'trainen' van studenten door het aanbieden van theoretische kennis en methoden, noch op formele bijscholingen van zittende leraren (Cochran-Smith, 2011). Een verschuiving heeft plaatsgevonden naar professionele ontwikkeling van leraren als een levenslang leerproces waarin zowel formele, non-formele als informele activiteiten belangrijk zijn. Leren vindt grotendeels plaats op de werkplek en is collectief van aard door interactie met collega's (Hammerness, Darling-Hammond, & Bransford, 2005).

Theoretisch kader

Om in lerarengroepen tot professioneel leren te komen, is het faciliteren van sociaal leren belangrijk (Buchel & Raub, 2002; Wenger, 1998). Om deze facilitering zo goed mogelijk vorm te kunnen geven, is al veel onderzoek gedaan naar sociaal leren vanuit de drie invalshoeken van teamleren, communityleren en netwerklernen. Hoewel de onderwijsliteratuur een duidelijk onderscheid maakt tussen deze drie perspectieven, laat de dagelijkse praktijk in scholen zien dat groepen dynamisch zijn en dat hun structuur gedurende de levensloop kan veranderen, afhankelijk van de behoeften van de groepsleden (Doornbos & De Laat, 2012). Wij zien daarom het leren binnen lerarengroepen niet als te onderscheiden vaststaande perspectieven, maar gaan op zoek naar de dimensies of kernwaarden van sociaal leren, op basis waarvan de sociale configuratie van een groep kan worden beschreven.

Op basis van een reviewstudie (Vrieling, Van den Beemt, & De Laat, 2015) zijn 4 dimensies (praktijk, domein en waardecreatie, verbondenheid, organisatie) met daarbinnen 11 indicatoren van sociaal leren gedefinieerd. Deze indicatoren geven geen waardeoordeel over lerarengroepen, maar beschrijven de positie van de groep. Ondanks de bruikbaarheid van dit dimensiekader, bleek er behoefte aan verdere concretisering teneinde de groepsfacilitering nog beter vorm te kunnen geven.

Onderzoeksvraag

- Hoe kunnen we de beschrijving van de sociale configuratie van lerarengroepen operationaliseren in een kwalitatief instrument?

Methode

Gedurende twee studie jaren (2013-2015) zijn groepen van pabodocenten, pabostudenten en leerkrachten primair onderwijs gevolgd, in zowel een enkelvoudige (N=26) als een meervoudige casestudie (5 groepen, N=44). De groepen kwamen maandelijks bij elkaar en werkten daarnaast in een digitale omgeving.

Er is gebruik gemaakt van diverse databronnen die aan de hand van triangulatie zijn geanalyseerd. Op basis van film/audio-opnames van de bijeenkomsten (5 in jaar 1, 8 in jaar 2), de digitale leeromgeving, 'reflectieve vragen' (Engin, 2013) en retrospectieve interviews, is door twee onderzoekers onafhankelijk van elkaar geanalyseerd op welke wijze de dimensies van sociaal leren in de groep zichtbaar waren, leidend tot een eerste operationalisering.

Van daaruit zijn interventies ontwikkeld om de professionele ontwikkeling van de (aanstaande) leraren in de lerarengroepen te faciliteren. Hierbij werd het geanalyseerde beeld teruggekoppeld met de groep en werd de groepsleden gevraagd of ze zich in het beeld herkenden, wat ze anders ervoeren en welke richting ze op zouden willen 'schuiven' gedurende het studiejaar.

Resultaten

In antwoord op de onderzoeksvraag is een interviewleidraad ontwikkeld en gevalideerd waarmee lerarengroepen de door hen ervaren kwaliteit en effectiviteit van de groep kunnen beschrijven. Hierbij wordt gewerkt vanuit de biografische benadering (Bornat, 2008) waarbij de deelnemers worden geactiveerd de sociale processen vanaf de start tot en met het moment van interviewen te doordenken.

Conclusies/discussie/implicaties voor de praktijk

Sociaal wetenschappelijk onderzoek gebaseerd op perceptie en terugblikken is altijd gekleurd. Echter, een perspectief zoals het dimensieraamwerk maakt het mogelijk de perceptie te bespreken en aan te scherpen. Om lerarengroepen adequaat te kunnen faciliteren op het sociale leerproces, kan door afname van de interviews worden bekeken hoe de deelnemers zich

ontwikkelen vanuit de dimensies die binnen groepen te onderscheiden zijn. Van daaruit kunnen interventies worden ontwikkeld om de professionele ontwikkeling van leraren in groepen te stimuleren.

Referenties

- Bornat, J. (2008). Biographical methods. In: Alasuutari, Pertti; Bickman, Leonard and Brannen, Julia eds. *The Sage Handbook of Social Research Methods*. London, UK: Sage, pp. 344–356.
- Buchel, B., & Raub, S. (2002). Building knowledge creating value networks. *European Management Journal*, 20(6), 587–596.
- Cochran-Smith, M. (2011). Does learning to teach ever end? *Kappa Delta Pi Record*, 47, 22-24.
- Doornbos, A., & De Laat, M. (2012). *De waarde van CoPs in het Groene Onderwijs: Onderzoeksrapport ter ondersteuning van de doorstart van CoPs met de nadruk op verbindend leren en zichtbaar ontwikkelen*. Heerlen: Scientific Centre for Teacher Research (LOOK).
- Engin, M. (2013). Questioning to scaffold: An exploration of questions in pre-service teacher training feedback sessions. *European Journal of teacher Education*, 36(1), 38-54.
- Hammerness, K., L. Darling-Hammond, & J. Bransford (with D. Berliner, M. Cochran-Smith, M. McDonald, and K. Zeichner) (2005). How teachers learn and develop. In L. Darling-Hammond, and J. Bransford (Eds.), *Preparing Teachers for a Changing World. What Teachers Should Learn and Be Able to Do* (pp. 358-389). San Francisco: Jossey-Bass.
- Vrieling, E., Van den Beemt, A., & De Laat, M. (2015). What's in a name: Dimensions of social learning in teacher groups. *Teachers and Teaching: Theory and Practice*, DOI: 10.1080/13540602.2015.1058588
- Wenger, E. (1998). *Communities of practice. Learning, meaning and identity*. Cambridge: University Press.